

Добропільська міська ЦБС
Методико-бібліографічний відділ

краєзнавчий посібник
до 145-річчя від дня народження
Миколи Федоровича Чернявського
(1868-1938)

м. Добропілля
2013

«Співець українського степу...» : до 145-річчя від дня народження Миколи Чернявського (1868-1938) : краєзнавчий біобібліографічний посібник / уклад. Л.В. Бучковська; відпов. за вип. В.Є.Копатько. – Добропілля : Добропільська міська ЦБС, МБВ, 2013. – 14 с.

В 2013 році відомому українському письменнику Миколі Федоровичу Чернявському виповнюється 145 років від дня народження. Чернявського називають співцем Донбасу за створені в «Донецьких сонетах» жанрові картини з життя донецького селянства і робітництва. Крім того, письменник – наш земляк, він народився в с. Торська Олексіївка (нині с. Октябрське Добропільського району на Донеччині).

Цей посібник створено з метою познайомити читачів з життям і творчістю Миколи Чернявського і адресовано всім, кого цікавить історія і література рідного краю – Донбасу.

СПІВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО СТЕПУ, МИСЛИТЕЛЬ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ І ПЕДАГОГ

Микола Федорович Чернявський (1868-1938)

Простори України
здавна схиляли наших
пращурів до заглиблення в
одвічні проблеми людського
буття, до вирішення
найважливіших питань
людського самоусвідомлення
та самоствердження,
прочитання свого "я" на тлі
космічних обширів. Чи не
кожний мешканець цього
благословенного й водночас
багатотраждального краю,
споглядаючи розмаїття
довколишнього світу,
дослухаючись до чарівної мови
рідної природи та відголосків
минулого, у більшій чи у
меншій мірі відчуває себе
філософом. Таким був і співець
українського степу, мислитель

і педагог Микола Федорович Чернявський.

Закономірно ставлячи своє життя і долю свого покоління в загальнолюдський контекст, у передмові до 6-го тому свого 10-томника, яку письменник образно назвав "День на кораблі", він зазначав: "Це була по літощоту друга половина XIX століття по Христі".

Про своє народження він сам написав так: "Перед Різдом 1867 року, 22 грудня (за новим стилем 3 січня 1868 р.), під солом'яною стріхою, в селі Торській Олексіївці (або Шаховій) Бахмутського повіту, побачив світ Божий. У сім'ї молодого диякона, четвертою дитиною було вписане моє ім'я в книгу буття... Охрестили, дали ім'я Микола й 24 грудня, на Святвечір, коли по селу лунали співи колядників, святкували мої перші іменини... Водою з річки Торця (колишній Тор) була наповнена купіль моя...".

В уяві вразливої дитини, а пізніше у творчості нашого земляка донецький степ та Торець стали ототожнюватись із

символами рідного краю, символами батьківщини: "По степу тече річка. Вона то ледве точить по кам'яних перекатах свої тихі води, то розливається по долинах у широкі, задумані плеса, немов замислюючись над тим, чи йти далі, чи залишитись тут.

Є в неї свої мілизни й свої глибини. Є в неї береги непривітні, спустошені, і є луги й луки принадні, і де б вона не текла, якими б пустирями не проходила, усюди і скрізь над нею світить сонце, і світить, і гріє, і дає життя їй і тому, що є в ній.

- Гей, річко, відродо степовая! Звідки ти взялася і куди прямуєш?

- Узялася я з землі-матері всеплодющої. Наплакали мене їй хмари-кочівниці, небесами плинучи. А йду я до моря синього, до глибин його неміряних" ("Під сонцем буття").

На все життя запам'ятав Чернявський красвиди рідної Донеччини:

*В степу блукаю я,
І вільно серце б'ється,
Душа ж оновлена моя
І плаче і сміється.
Знайомі все краї
І рідні все картини.
За вас, степи-поля мої,
Рідніш нема країни!
("В степу блукаю я...")*

Після закінчення Бахмутської духовної школи М. Чернявський продовжив освіту у Катеринославській семінарії і одержав призначення в бахмутську школу, в якій нещодавно навчався сам. Тут він викладав співи і музику, пробував себе в літературній справі.

Своїм вихованцям М. Чернявський прищеплював потяг до прекрасного, шанобливе ставлення до набутків світової культури і насамперед українського мистецтва, письменства, історичних пам'яток. Молодого літератора й педагога хвилювала доля рідної землі, проблеми взаємин між особою і суспільством, людиною і природою.

Свої перші вірші він написав російською мовою. Знищивши їх, поет дає таке пояснення цьому вчинкові: "То була зрада України. Несвідомо зроблена, але безперечна зрада". Так він починає боротьбу за українське слово, яка триватиме все життя. Засобами для цього стануть народна мова і надбання європейської культури.

21. Чернявський Микола Федорович // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2008 рік : бібліогр. покажч. / ХОУНБ ім. Олеса Гончара; уклад. Г.П. Мокрицька; ред. Л.І. Зелена. - Херсон, 2007. – С. 6-13.

Про М. Чернявського в мережі Інтернет:

<http://www.donbaslit.skif.net/tvorchist/chernyavskiy.html>
<http://www.library.kherson.ua/dovidnyk/pdf/p-ja/chernyavskiy.pdf>
<http://www.ukrlit.vn.ua/biography/chernyavski.html>
http://www.pysar.net/poet.php?poet_id=79
<http://litopys.org.ua/slovo67/sl13.htm>

При підготовці посібника також використано матеріали сайтів мережі Інтернет.

**Підготувала: бібліограф МБВ
Добропільської міської ЦБС,
Бучковська Л.В.**

"Сполучити те й друге в одно. Дати щось нове, суцільне... з головою увійти в море народної творчості. Пройти його і вийти на берег сучасного письменства, перейнявшись народною стихією" - таке завдання ставить перед собою митець.

М. Чернявський був сучасником І. Франка і Лесі Українки, М. Коцюбинського і Б. Грінченка. Формування його почуття національної гідності, безперечно, відбувалося завдяки впливу цих видатних особистостей, а також низці історичних подій кінця XIX ст., невпинному зростанню революційного руху й піднесенню свідомого українського духу. Оскільки молодого М. Чернявського червоний терор не захоплював, він почав шукати власні шляхи: "Шляхи маловідомі і малоходжені. Шляхи, що на їх могла б вільно виявитись моя власна воля і власна індивідуальність". Своєю творчістю, своїм життям він довів, що знайшов такий шлях.

Літературна діяльність цієї неординарної особистості тривала майже півстоліття. Твори М. Чернявського ще за життя виходили у 10-ти томах, п'ять із яких становила поезія.

"Мій поетичний символ віри, - проголошував письменник, - свобода у виборі тем і безпосередність у вислові того, чим буває повна душа, що проситься вилитись у слові".

У тематично багатій ліриці М. Чернявського особливо визначаються писана під впливом фольклору й Т. Шевченка любовна поезія; історичні твори, присвячені козащині, зокрема добі Б. Хмельницького; вірші, присвячені Україні; пейзажна лірика тощо. М. Чернявський є одним із найвизначніших майстрів сонета, зокрема в "Донецьких сонетах" він перший в українській поезії створив жанрові картини з життя донецького селянства і робітництва, уперше тут постають ліричні пейзажі цього краю, оповиті роздумами про його історію, про соціальні колізії життя. Ця збірка, видана 1898 р. у Бахмуті (нині - м. Артемівськ на Донеччині), стала першою українською художньою книжкою, надрукованою в Донбасі. Із цього, власне, часу почався розвиток літературного життя у шахтарському краї.

М.Ф. Чернявський був відомим прозаїком, вправним перекладачем поезій російських та зарубіжних ліриків (О.Пушкіна, М.Лермонтова, А.Фета, Г.Гейне, А.Міцкевича, В.Гюго та ін.), автором цікавих літературно-критичних статей про І.Франка ("Іван Франко як поет"), Т.Шевченка ("Шевченкова могила", "Під знаком Великого Духа"), П.Куліша ("П.О.Куліш і його оповідання", "На батьківщині Куліша", "Заходи до арешту Куліша", "Щирі сльози над могилою

П.О.Куліша"), М.Коцюбинського ("Червона лілея"), Б.Грінченка ("Кедр Ливану") та ін.

Характерним для його творчої манери було звертання до таких новітніх художніх течій початку ХХ ст., як імпресіонізм і символізм. Він ставив питання про пізнання Бога в собі, про гармонію людини з природою та космосом; викривав некеровану всюдозволеність, зло, явища, які так пишню розквітнуть у країні на схилі життєвого шляху письменника. Хоча митець вважав свою творчість "піснею помсти" за народні кривди, він застерігав народ від революційної жорстокості, яка може принести муки і пролиття невинної крові.

Після дванадцятирічного учителювання у Бахмуті 1901 р. М. Чернявський переїхав до Чернігова, де зайняв посаду земського статиста. Тут він познайомився з видатним українським письменником Михайлом Коцюбинським, який благотворно вплинув на становлення художньої майстерності М. Чернявського.

У нарисі "Червона лілея" письменник не тільки відтворив творчу лабораторію М.М.Коцюбинського, деякі його людські й мистецькі якості, але й сам розкрився перед читачем як людина, що має "м'яку вдачу, із нахилом мрійливості" (С.Єфремов). Чернявського цікавили різні аспекти літературного таланту прозаїка, його погляди на життєві явища. І це закономірний інтерес: щоб краще пізнати таємниці літературного процесу, їх краще вивчати на прикладах життя талановитих майстрів. Ось, наприклад, як постає одна з нерозв'язаних людством проблем: для чого живу? "Коцюбинський дуже любив життя. Любив у ньому те, що має в собі, - красу й світло, радість і ласку. Любив сонце, весну, літо. У сірому чистенькому костюмі, у червоній турецькій фесці, весною й літом, незважаючи на спеку, він ходив по своєму саду й хазяйнував. Сонце пронизувало його наскрізь промінням, а він, сухий і бадьорий, неначе купався в його теплі. Я виріс у степу, на жагучих вітрах, на шелестких суховіях, і мене стомлював чернігівський весняний спокій, тиша і млосність літнього дня. А Михайло Михайлович počував себе чудово, - так само, як počувала себе його червона лілея... І взагалі він здавався задоволеним життям.

Але чи носив він у своїй душі ту вищу гармонію, що дає людям щастя? Чи мав він суцільний сталий світогляд, що давав би йому відповідь на всі питання безсонного розуму, давав би захист од усіх потвор і страховищ ночі?

11. Оліфіренко В. Співець українського степу, мислитель, громадський діяч і педагог / В. Оліфіренко, С. Оліфіренко // Постаті. Нариси про видатних людей Донбасу. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2011. – 216 с.
12. Параскевич, П. К. Микола Федорович Чернявський // Сторінки літературної Херсонщини / П. Параскевич; упоряд. М. Василенко.- К. : Просвіта, 2008. – С.42-47.
13. Параскевич, П. К. М. Коцюбинський і М. Чернявський // Сторінки літературної Херсонщини / П. Параскевич; упоряд. М. Василенко.- К. : Просвіта, 2008. – С.76-79.
14. Параскевич, П. К. Маловідомі факти біографії М. Ф. Чернявського // Сторінки літературної Херсонщини / П. Параскевич; упоряд. М. Василенко. - К. : Просвіта, 2008. – С. 79-83.
15. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття : в чотирьох книгах. Кн. 1: Культурно-історична епоха модернізму / упорядкув., фахове ред. та біобібліографічні довідки Василя Яременка. – К. : Аконіт, 2001. – С. 611.

Довідкові видання:

16. Чернявський, Микола Федорович // Українська радянська енциклопедія. — 2-е видання. — Т. 12. — Київ, 1977. — С. 295.
17. Чернявський Микола Федорович // Український радянський енциклопедичний словник: в 3 т. — Т.3. — К., 1987.— С.628.
18. Історія міст і сіл УРСР: Херсонська обл.— К., 1972.— 687 с. - Чернявський М.Ф., с.38, 90, 629.

Бібліографічні видання:

19. Микола Чернявський // Письменники Радянської України. 1917-1987 : біобібліогр. довід. / авт.-упоряд. В.К. Коваль, В.П. Павловська. – К., 1988. – С.640.
20. Микола Чернявський: літературозн. розвідки та бібліогр. нариси / ХОБД; уклад. О.Лянсберг, І.Безлюдна; відп. за вип. Бардашевська А.І. – Херсон, 1998. – 63 с. – (Літературно-краєзнавчі студії).

Твори Миколи Чернявського:

1. Чернявський М.Ф. Твори в Х т. — Харків :Рух, 1931.
2. Збірки віршів: "Пісні кохання" (1895), "Донецькі сонети" (1898), збірки оповідань "Богові невідомому" (1912), "Поезії" (1959), Творів в 2 т. (1966).

Література про Миколу Чернявського:

1. Бабишкін О. Поезія Миколи Чернявського // Чернявський М. Поезії. - К., 1959. - С. 3 - 46.
2. Белий, Д. З історії українського просвітницького руху на Херсонщині 1917-1920 рр. / Д. Белий. — Херсон : Персей, 2002. - 76 с.
3. Бондаренко, Л. Особливості вивчення творчості Миколи Чернявського у старшій школі / Л.Бондаренко // Вісник Таврійської фундації. - К. : Херсон, 2007. - Вип.4. - С.70-73.
4. Голобородько, Ю. К. Прогулянка по Дніпру // У років своя пам'ять / Ю.К.Голобородько. — Херсон : ВАТ ХМД, 2006. - С. 89-101.
5. Голобородько, Я. Ю. Доля митця : життя і творчість М. Чернявського / Ярослав Голобородько // Джерела. - 2001. - 28 берез. — С.11.
6. Голобородько, Я.Ю. Духовні пріоритети Миколи Чернявського // Хронологія слова: письменники українського півдня / Я. Голобородько. - Херсон, 2001. — С.27-57.
7. Голобородько, Я. Життя і творчість Миколи Чернявського // Світ таврійських письменників: імена, долі, твори: експерим. підруч.-хрестоматія / Я.Голобородько. - Херсон : Персей, 2001. — С.6-23.
8. Голобородько, Я. Національні апостоли ХХ століття. (Кредо й тексти Миколи Чернявського) // Південний ареал. Консорціум літературної Таврії: роман-монографія / Ярослав Голобородько; ред. О. Шарговська. — К. : Факт, 2007. — С.63-86.
9. Євшан М. Микола Чернявський // Євшан Микола. Критика. Літературознавство. Естетика. — К.: Основи, 1998. — с. 206-216.
10. Немченко І. Будівничий вільної України // Слово і час. - 1993. - № 1. - С. 21 - 25.

Ні. Ах, то все старе й те саме. То питання: що я єсть таке? Звідки прийшов, куди піду? Нащо живу на світі?..".

Такий погляд на сутність письменницької праці виникає перед кожним справжнім митцем, звісно, хвилював він і самого Чернявського.

Чернігівський період життя і творчості духовно збагатив поета, та рідні степові простори кликали Миколу Федоровича додому. Поет часто звертався до образів і картин природи рідної Донеччини:

*Засну і чую в тій хвилині,
Як ліс шумить, співа дівчина,
Йдучи надвечір до криниці,
Як дзвін гуде в старій дзвіниці.
І бачу рідні гори білі,
Понад Дінцем в гаю блукаю
І давніх днів утіхи милі
Ввісні я знов переживаю.*

Однак обставини склалися так, що письменник другу половину свого життя пов'язав із Херсонщиною. Спочатку працював у губернському земстві, потім - в учительській семінарії, комерційному училищі, кооперативному технікумі, сільськогосподарському технікумі, технічній профшколі і нарешті - викладачем української мови і літератури Херсонського інституту народної освіти (нині - Херсонський державний університет).

У Херсоні на початку ХХ ст. діяв потужний загаль української інтелігенції, велася широка культурно-просвітницька діяльність. На Херсонщині письменник зустрів революційні події 1917 р., керував "Просвітою", більшою мірою переймався розбудовою національної освіти і просвітницькою діяльністю, продовжував писати.

У березні 1917 р. у Херсоні було засноване товариство "Українська хата" яке очолив М. Чернявський. Воно проіснувало лише десять місяців. Початком діяльності товариства стало проведення 25-тисячної політичної маніфестації на підтримку Центральної Ради під національними та соціалістичними лозунгами. Свої настрої і почуття від маніфестації українців Херсона, їхнього захоплення національними перспективами письменник зафіксував у нарисі "Чого плакали люде?":

"І йшла молитва, і гуділи дзвони, плакали люде... Плакали в морі народу, плакали в екіпажах, плакали, сидячи на деревах...

Чого вони плакали?

Плакали того, що зворушилась у їх душа до глибин і таємниць своїх. Плакали з радості, що побачили очі їх, як воскресає Україна, плакали з жалю, що зжили вони весь вік свій у неволі і рабстві і що мало їм осталося жити на білому світі, коли зійшло сонце волі.

- Ой, хто може сказати, чого вони плакали. Я там не плакав. Я плакав раніш, ще дома, коли сім'я моя виходила на маніфестацію. Коли, цілуючи рідних, мовив:

- Благослови, мамо! Благослови йти вкупі з народом, жити одним з ним життям, прийняти в серце всі його радощі й муки, які дасть будущина.

А на маніфестації я не плакав, а стояв і казав в думці:

- Батьку Богдане, батьку Тарасе! Чи чуєте ви, чи бачите, що твориться зараз на Україні?

- Друзі любі й товариші, Грінченку Борисе, Коцюбинський Михайле! Який жаль, яка туга, що не дожили ви до оцих великих днів, про які ми втрюх марили на берегах Десни і які я вітаю сам на березі Дніпра!

Гуділи дзвони, наvertsались сльози... А там промови й привітання. А там поклики тисячами вуст:

- Нехай живе вільна Україна!

І плакали люде - в далекому й тихому Херсоні, над Дніпром-Славутою, що розлився широко-широко й несе в море останні невольничі води з вільної України. Плакали з жалю і радості".

Подібні ідеї відлунюють і у віршах, написаних М. Чернявським навесні 1917 р. Так, у його поезії "Привіт 1-му українському з'їздові 25 березня в Києві" читаємо:

Минулась ганебна досвітня доба,

День жданої волі і правди заходе.

Нехай оке не буде між нами раба,

Нехай Україна на волю виходе

Між братні народи, як вільна сестра.

Його особливо хвилювали питання культури й освіти, відродження національної школи. У своїх статтях він говорить про необхідність навчати українських дітей рідною мовою. У педагогічних роздумах "Рідна школа" М. Чернявський пише: "Зараз всюди проводиться ідея самоопределения народів. Самоопреділяється й наш народ, і ніхто не зможе заборонити йому це робити... Ми українці повинні бути українцями. В наших школах повинні мати мову наших батьків і матерів".

діяча Миколи Федоровича Чернявського відтворено у низці творів художньої літератури - оповіданнях "Вечірній дзвін" і "Лихо приходить тихо" Л.Куліша, нарисі "Без тебе мені б бракувало повітря" М.Каляки, у віршах "В гостях у поета" М.Зерова, "Микола Чернявський" М.Василенка, "Чорний гість М.Чернявського" та "Тюремні звізди (Останнє Різдво Миколи Чернявського)" І. Немченка.

У своїй імпровізації "Хай буде світ!" філософ-людинолюб, співець рідної України Чернявський писав: "Я вірю в любов і в необмежену силу її світоносного духу, частини всесвітнього Великого Духу. Та віра держить мене на світі. Гоїть, немов чудодійний бальзам, рани мого серця. Тонким, прозорим серпанком застилає безодню, що над нею проводжу я дні й ночі, поки б'ється моє серце".

Микола Чернявський усвідомлював себе звичайною космічною порошинкою, що "на мить зупинилась на землі й повинна злетіти з неї, із тієї землі, і потонути в океані всесвітньому". Згадуючи прожиті роки, наповнені звичними для пересічної людини клопотами й

роздумами про власну сутність, М. Чернявський писав: "Росла душа моя й опановувала світ. І тоді перед моїми очима помалу розвернулася картина життя всього корабля нашого, життя того колективу, що існує на ньому - в теперішньому, минулому й майбутньому. І, як член того колективу, гарячим серцем я брав участь у його турботах, радощах, у праці коженденній і в творчих замислах майбутнього".

Пливе той "корабель" "своїм одвічним рейсом по безмірних глибонях світу" вже понад 70 років без Миколи Федоровича Чернявського, але його волелюбним духом осяяна наша вільна і незалежна Україна.

В. Оліфіренко, С. Оліфіренко

*У наших минулим - безсмертні діла.
Цього не украде в нас зрада лукава,
Бо кров'ю Вкраїна все те добула...*

Він не просто жив, а закликав своїх сучасників не втрачати віри:

*Вірте у геній народа –
Ось мій святий заповіт.
Туго зроста він - не шкода,
Бо многолітній це квіт.
Вірте всім серцем!... І, може,
Світові новий псалом
Скоро він винести зможе.
З ясним чолом!*

Він не просто жив, а випромінював впевненість у щасливому майбутньому України:

*Ти не загинеш, Україно!
І мова прадідна твоя,
Що кожне слово в її перлина,
Не вмере повік. І світ-зоря,
Твоя свята зоря засяє...*

Миколу Федоровича Чернявського було реабілітовано у 1956 р. Уся його провина складалася з того, що він належав до категорії людей, які вміли думати і наважувались робити свої власні висновки, які щиро любили Україну і готові були віддати за неї власне життя:

*Тобі, єдиній, я співаю,
Тобі вінки я заплітаю
Тобі віддам і душу я!*

Саме таких людей тоталітарний режим боявся, оголошував ворогами народу і знищував. Микола Федорович прийняв страшну мученицьку смерть за слово правди. Як і багатьом іншим українським інтелігентам, робота на ниві національного відродження і просвіти коштувала йому життя.

Творче життя М. Чернявського тривало півстоліття - з 1887 до 1937 р. За цей період він чимало зробив для літератури, мистецтва й національного піднесення України. Це був класичний європейський тип "вільного художника" для якого єдиним справжнім критерієм були його художній смак і самовимогливість, поєднані з духовною незалежністю. Може, тому так приваблює ця непересічна особистість не тільки читачів і дослідників, але й письменників різних жанрів. Образ митця, педагога, мислителя, культурного й громадського

Концепцію народної школи з рідною мовою навчання Микола Чернявський палко обстоював і в своїх художніх творах ("Ти не загинеш, Україно", "Слово про рідну мову" та ін.). Водночас він вказував на потребу вивчення українськими школярами російської, французької, німецької, англійської, латинської, грецької та інших мов, що тільки збагатить духовний світ молодого покоління, прилучить до набутків науки і культури народів усієї планети. "Ми хочемо йти вкупі з усіма культурними народами по шляху поступу, але йти як вільний свідомий народ", - зазначав він.

На вимогу "Української хати" і, зрозуміло, перш за все її голови М. Чернявського Херсонське повітове земство організувало для вчителів міста двомісячні курси з українознавства. Майже три роки тут читали лекції провідні українські вчені, серед яких були Д.Яворницький, І.Стешенко, С.Русова, П.Карманський та ін. Такий захід став значним явищем у культурному житті міста.

Однак все більше провідним мотивом у творах пореволюційної доби звучав песимістичний настрій поета: він не міг примиритися з придушенням національного відродження, штучним голодомором в українських селах:

*Учора день і день сьогодні
Учора - сонце і тепло,
На землю небо клало сходні
І весну нам по них вело.
Сьогодні - мряка, дощ і сльота,
В сирих домах лежить земля,
Неначе поминки скорбота
По щасті втраченим справля.*

("Учора день і день сьогодні")

Все частіше М. Чернявського огортали сум і розпука, навіяні, з одного боку, відчуттям тлінності людського життя, скороминучості гостювання на "кораблі", а з іншого - згортанням національного руху, свавіллям більшовицької влади:

*Маю серце я гаряче,
І вразливе, й нетерпляче.
Маю вдачу запальну.
Тільки голову одну,
Дум майстерню благородну
Маю я, як лід холодну.
І живу весь вік таким
В самій єдності двоїтим:*

*Пісні сином променистим
І філософом сумним.*

("Маю серце я гаряче...")

Такі настрої викликали підозру у відповідних державних органів. Око ревнителів класової чистоти також муляла активна діяльність Миколи Федоровича на ниві народної просвіти.

У 1929 р. поета було заарештовано у справі так званої Спілки визволення України (СВУ). Миколі Чернявському було висунуто таке обвинувачення: організація та ідеологічне керівництво херсонською групою українців-шовіністів, націоналістичних товариств "Українська хата" та "Просвіта", утворення в Херсоні української автокефальної церкви. Посилювалась провина М. Чернявського ще й знайомством із професором С.Єфремовим, який був заарештований у Харкові як організатор Спілки визволення України. Не обійшлося без обвинувачень в антирадянській агітації, а також у підготовці озброєної боротьби з радянською владою.

Ось що написав М. Чернявський у своєму поясненні на ім'я слідчого: "Мне ставится в вину участие в товариществе "Украинская хата" в Херсоне. Товарищество это возникло в ближайшее время после Февральской революции, и ко времени Октябрьской революции его уже не было, в продолжение своего существования оно вело по тому времени работу революционного характера в направлении провозглашенных лозунгов политического, экономического и национального освобождения народов бывшей царской России и их самоопределения. Уроженцы Херсонщины имели данное им революцией право национально самоопределиться и воспользовались им вполне лояльно, не причиняя никакого вреда другим народностям, населяющим Херсонщину. В это дело была внесена изрядная доля исторической романтики, но начал контрреволюционных и шовинистических, насколько я теперь вижу, смотря из двенадцатилетнего далека, в дело не было внесено...".

Прокурор Херсона, розглянувши цю справу, знайшов, що слідством не зібрано достатніх даних для підтвердження звинувачень, і тому справу було припинено.

Однак у 1932 р. Миколу Федоровича Чернявського заарештували вдруге. Звинувачення було те ж саме: належність до СВУ. Він просидів у тюрмі місяць і був звільнений за недостатністю доказів. Репресивний конвеєр тоді ще не набрав всієї сили і міг ще трохи повертатись назад.

Але система так легко не відпускала своїх підозрюваних, і арешти почалися знову.

Арешт 14 жовтня 1937 р. був останнім для письменника. Слідча справа М.Ф. Чернявського 1937 р. починається з довідки, в якій зазначено: "Следствием установлено, что Чернявский... активный украинско-шовинистический деятель. На протяжении продолжительного времени ведет борьбу с Соввластью за самостоятельность Украины. До последнего времени проводил антисоветскую работу... Выказывал недовольство по отношению к мероприятиям партии, правительства... В 1936 г. Чернявский выказывал свое недовольство по отношению к Советской власти, заявляя о том, что теперь писать свободно нельзя, а молодые советские писатели пишут только хвалебные сочинения о Соввласти, но о самой действительности никто не осмеливается написать".

У останній слідчій справі М.Ф. Чернявського є ряд й інших звинувачень, зокрема й таке: "Как ближайший друг участника СВУ профессора Ефремова Чернявский продолжительное время поддерживал письменную и личную связь с лигой писателей за границей, особенно с галицийскими писателями, среди которых Чернявский пользуется большим авторитетом".

А ще у звинувачувальному висновку було зазначено: "Будучи учителем украинской школы, Чернявский, оставаясь на позициях украинского национализма, до последнего времени воспитывал учащихся в националистическом буржуазном духе, протаскивая среди учащихся национал-шовинистическую литературу".

27 листопада 1937 р. трійка НКВС по Миколаївській області прийняла ухвалу: "Чернявского Николая Федоровича расстрелять". Кривавий вирок було здійснено в Херсоні 19 січня 1938 р.

Ще за десять років до смерті, у 1927 р., підбиваючи підсумки прожитого 60-річчя, Чернявський писав про себе: "Надходит вечір. Незабаром смеркне. І, дивлячись на рожево-золотистий захід, питаю сам себе: що ж я робив і що зробив за час, поки світило надо мною сонце? І відповідаю: Жив".

Він не просто жив, а своїм полум'яним словом будив приспану національну свідомість українців:

*Сини України! Згадайте минуле,
Згадайте славетних гетьманів діла,
Змагання народні, і сонце заснуло
Розбудить, зогріє надія жива!
У нашім минулім - там воля і слава,*